

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ การส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์อย่างมีส่วนร่วมขององค์การบริหาร ส่วนตำบลหนองหลวง อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

ผู้เขียน นางสาวศิริินภา อ้นบางเขน

ปริญญา วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ ดร. อวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ	อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
อาจารย์ ดร. บุศรา ลีมนิรันดร์กุล	อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
อาจารย์ ดร. อรพรรณ นัตรสิริรุ่ง	อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ 1) ศึกษาการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหลวง ในอดีตที่ผ่านมา 2) ศึกษาปัญหาการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ 3) หาแนวทางการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์อย่างมีส่วนร่วม และ 4) วิเคราะห์ปัจจัยที่เอื้อต่อการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์อย่างมีส่วนร่วม โดยประยุกต์งานวิจัยเชิงคุณภาพเป็นวิธีวิทยาวิจัย กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย สมาชิกกลุ่มผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ 4 กลุ่ม จำนวน 54 ราย เกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์ จำนวน 15 ราย เกษตรกรที่ยังไม่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ จำนวน 38 ราย และนักวิชาการเกษตร อบต.หนองหลวง จำนวน 3 ราย รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มย่อย การถอดบทเรียน และการศึกษาจากเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดหมวดหมู่ข้อมูลเพื่อให้สามารถตอบโจทย์วิจัยและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ผลการวิจัยพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหลวงมีวิธีการในการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ได้แก่ การอบรมให้ความรู้และฝึกปฏิบัติ การศึกษาดูงาน การส่งเสริมให้เกิดกลุ่ม 4 กลุ่ม

การจัดทำแปลงสาธิต การบันทึกต้นทุนการผลิต และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่วนปัญหาในการส่งเสริมฯ แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ปัญหาขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองหลวงในการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในตำบล ได้แก่ 1) ขาดการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการส่งเสริมฯ 2) ขาดการใช้ข้อมูลและตัวอย่างที่ดีมาเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรเกิดการปรับเปลี่ยน 3) ขาดการติดตามและหนุนเสริมด้านการบริหารจัดการของ 4 กลุ่ม และ 4) ขาดกระบวนการหนุนเสริมให้กลุ่มผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์สามารถขยายผล อีกส่วนคือปัญหาของกลุ่มผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ในการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ได้แก่ 1) วิธีการในการส่งเสริมยังไม่หลากหลายและไม่ต่อเนื่อง 2) ขาดการสร้างความเข้าใจกับเกษตรกร 3) ไม่มีการจัดการองค์ความรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ 4) ปุ๋ยที่กลุ่มผลิตไม่ได้รับการรับรองคุณภาพ ดังนั้น แนวทางการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์อย่างมีส่วนร่วมของอบต.หนองหลวง จึงแบ่งเป็น 2 แบบ คือแนวทางการส่งเสริมเกษตรกรที่เริ่มใช้ปุ๋ยอินทรีย์แล้ว ได้แก่ 1) การสร้างแนวความคิดการมีส่วนร่วม 2) การสร้างฐานข้อมูลตำบลว่าด้วยข้อดีของปุ๋ยอินทรีย์และผู้รู้ 3) การส่งเสริมให้บันทึกต้นทุนการผลิต ส่วนแนวทางในการส่งเสริมเกษตรกรที่ยังไม่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ได้แก่ 1) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 2) การจัดทำสื่อเพื่อสร้างความเข้าใจและสร้างความตระหนัก 3) จัดตั้งแหล่งเรียนรู้เรื่องปุ๋ยอินทรีย์ นอกจากนี้ แนวทางการแก้ปัญหาของกลุ่มผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ได้แก่ 1) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มที่มีความเข้มแข็งและยังไม่มี ความเข้มแข็ง 2) จัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่หลากหลาย 3) การถอดบทเรียนและจัดการองค์ความรู้ และ 4) การส่งเสริมให้ปุ๋ยอินทรีย์ได้รับการรับรองคุณภาพ สำหรับปัจจัยที่เอื้อต่อแนวทางการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์อย่างมีส่วนร่วม คือ ปัจจัยภายในอบต. ได้แก่ ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการเกษตร ทัศนคติของผู้บริหารอบต. และความสามารถของนักวิชาการเกษตร ปัจจัยภายในกลุ่มเกษตรกร ได้แก่ ศักยภาพของผู้นำกลุ่ม ความร่วมมือของสมาชิกภายในกลุ่ม การแบ่งบทบาทและหน้าที่ของกรรมการกลุ่ม กิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัจจัยภายนอกอบต. ได้แก่ หน่วยงานที่ให้การสนับสนุน เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอลานกระบือ กรมพัฒนาที่ดิน โครงการของ สสส. เป็นต้น นโยบายเกษตรกรรมเขต ต้นทุนการผลิตสูง และความต้องการอาหารปลอดภัย ปลอดภัยพิษ ที่เพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยนี้ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหลวงควรมีการถอดบทเรียน ทบทวนทุก โครงการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อประมวลปัญหาและจุดอ่อน

ต่างๆ ที่ทำให้โครงการไม่ประสบความสำเร็จอีกรอบหนึ่ง ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ให้
ความร่วมมือเพื่อบูรณาการการทำงาน และควรหาวิธีขยายผลจากกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ ไปสู่
กลุ่มที่ยังไม่ประสบผลสำเร็จเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

It was found that Tambon Nong Luang Administrative Organization promoted the use of organic fertilizer through practical training, study trip, setting up of 4 organic fertilizer groups, demonstration plots, recording of production cost, and sharing experience forum. The problems found during the extension process were two folds, problems faced by Tambon Nong Luang Administrative Organization including 1) lack of the development of participatory extension process, 2) information and good examples were never utilized to motivate the farmers, 3) lack of monitoring and empowering process for four groups, and 4) lack of strengthening process for four groups to scale up the members. The management problems of four groups include 1) extension approach less diverse and discontinuous, 2) lack of building up understanding process among farmers, 3) knowledge management and sharing was never organized, and 4) organic fertilizer from four groups was not certified yet. Accordingly, this research suggests the two extension approaches, first for those farmers who already apply organic fertilizers which include 1) building up awareness of participatory concept among core stakeholders, develop data-base of organic fertilizer utilization and best practices, and 3) promote the practice of production cost recording. For those farmers who still apply chemical fertilizer, show and share knowledge should be organized. At the same time, approaches to build up understanding as well as awareness-raising and learning sites should be developed. Furthermore, approaches to solve problems of four organic fertilizers, include 1) sharing experience and lessons learned between strength and weak groups, 2) organizing diverse extension activities, 3) extraction of lessons learned of good practice group, then sharing, and 4) facilitate to get standard certification. It was also found that factors contribute to the participatory extension approach, include such internal factors of Tambon Nong Luang Administrative Organization as its strategy towards agricultural development, vision of the administrators, ability of agricultural specialist. The internal factors of organic fertilizer groups include ability of group leaders, participation of the members, division of roles and duties, learning process and activities, and local wisdom. The external factors of agricultural policy, Tambon Nong Luang Administrative Organization found to be supporting organizations such as

Lan Krabue District Extension Office, Department of Land Development, Project supported by Thai Health Promotion Foundation, high production cost, and increasing demand of safety food and organic food. This research suggests that Tambon Nong Luang Administrative Organization should evaluate and extract lessons learned of all projects related to the promotion of organic fertilizer utilization in order to identify problems and weakness. Then, facilitate the integration of related organizations. The best practices should be shared and scaled up from successful groups to poor groups.